

CREAȚIA LUI EUGEN DOGA, VALOARE A PATRIMONIULUI MUZICAL NAȚIONAL

*Acad. Gheorghe MUSTEA,
compozitor, dirijor*

Fiecare creator își urmează calea sa, în funcție de mai multe premise: darul cu care l-a înzestrat Divinitatea, studii, experiența profesională. Dar alături de acestea mai stă un factor esențial – felul de a fi al creatorului, personalitatea sa sub aspect de gândire, de simțire, de temperament, de caracter. Și acestea corelează cu creația autorului, dar și cu mediul în care își valorifică el talentul. Muzica lui Eugen Doga, răsărită din spiritul veacului, dar și al poporului pe care-l reprezintă, este plină de farmec, lirism și sinceritate. Datorită autenticității, irepetabilității și originalității, ea este mereu actuală.

Prin ce se caracterizează muzica Maestrului Doga? Prin sonoritățile ei fermecătoare, care au ca fir conducător intonațiile melodice. Compozitorul-academician Doga este un mare melodist. Or, anume motivele muzicii sale cuceresc de la primele sunete auzul și sufletul publicului. De aceea, orice tehnică componistică ar aplica (iar Maestrul mănuieste orice stil componistic – de la cel clasic, la cel romantic și la cel contemporan), succesul este asigurat din start. Deși în muzică totul este important – și armonia, și contrapunctul, și orchestrația, și forma – linia melodică rămâne a fi elementul principal. Or, melodia este soră cu veșnicia, deoarece ea se creează din sunet, din întinderea lui, din planarea și propagarea lui în spațiile din jurul și de deasupra noastră, urcând sus – spre acolo, de unde a coborât cândva. În orice creație a compozitorului Eugen Doga, oricât de dramatic-conflictual ar fi subiectul pe care-l redă, domină melodicitatea discursului muzical. Dar ce este melodia în muzică? Este „sufletul” acestei arte. Ea exprimă ceea ce este muzica în esența ei, exprimă natura ei ca fenomen spiritual, chemată să transfigureze omul. De aceea mai mulți compozitori au afirmat că atunci când va dispărea melodia, va dispărea și muzica ca atare – cel puțin, în varianta ei clasic-tradițională, așa cum s-a afirmat ea pe parcursul ultimilor circa 400 de ani. Această opinie, în fond, o împărtășesc și eu. Iar Richard Wagner punea chiar semn de egalitate între muzică și melodie. Când ascultăm o creație a Maestrului

Doga, auzul nostru se conectează, involuntar, la firul intonațional, ce șerpuiște ingenios și plin de elan ademenitor.

Dacă e să ne referim la creațiile vocale ale compozitorului, fie cele pentru soliști sau cele corale, desprindem unitatea organică dintre cuvânt și sunet. Maestrul afirmă că niciodată nu compune muzică pe „texte”, ci pe „versuri”, adică pe creații poetice de o certă valoare artistică. Prin aceasta, compozitorul își ia o responsabilitate deloc ușoară. A pune pe muzică un text „rimat” nu este

o prea mare problemă. (Remarcăm, în paranteză, că mulți alcătuitori de texte versificate își doresc ca renumitul compozitor să le transforme în renumite cântece, însă Maestrul Doga își are predilecțiile sale.) Dar pentru a face dintr-o „muzică”, după cum este adevărata poezie, o altă „muzică”, se cere un dar aparte, pe care Eugen Doga îl mănuiește pe deplin. Complexitatea problemei crește atunci, când îți propui să te adresezi operei marelui Eminescu. Or, după frumoasa și cunoscuta frază a lui Garabet Ibrăileanu, „muzică, prin fond și prin formă, poezia lui Eminescu nu mai are nevoie de nici o altă melodie”. Intenția compozitorului, în acest caz, devine un act de curaj, pe care și-l asumă cu mare responsabilitate. Și aici tre-

În orice creație a compozitorului Eugen Doga, oricât de dramatic-conflictual ar fi subiectul pe care-l redă, domină melodicitatea discursului muzical. Dar ce este melodia în muzică? Este „sufletul” acestei arte. Ea exprimă ceea ce este muzica în esența ei, exprimă natura ei ca fenomen spiritual, chemată să transfigureze omul. De aceea mai mulți compozitori au afirmat că atunci când va dispărea melodia, va dispărea și muzica ca atare – cel puțin, în varianta ei clasic-tradițională, așa cum s-a afirmat ea pe parcursul ultimilor circa 400 de ani. Această opinie, în fond, o împărtășesc și eu.

buie să menționăm că Maestrul Doga a scris zeci de creații vocale, corale pe versurile poetului, inclusiv traducând în muzică poemul *Luceafărul* în baletul cu același nume, dar și pe versurile lui Grigore Vieru, ale altor consacrați poeți de la noi și de pe alte meleaguri. Muzica, prin particularitățile limbajului său, vine să aducă o plus valoare accentuată în colaborare cu arta cuvântului. E tocmai ceea ce se întâmplă în cazul creațiilor vocale ale lui Eugen Doga.

Un alt gen artistic, unde compozitorul Doga a atins performanțe de vârf, devenind cunoscut unei lumi întregi, este muzica de film. Maestrul a semnat coloana sonoră la zeci de filme de diferit gen: de ficțiune, de nonficțiune, de animație. Arta muzicii pentru film și pentru teatru la fel cere de la creatorul ei un dar aparte. E ceea ce cu multă dăruire o face de-o viață Eugen Doga.

Deloc întâmplător mulți regizori de film și de teatru au dorit să colaboreze cu Maestrul. Printre aceștia sunt Gheorghe Vodă, Ion Ungureanu, Ion Popescu-Gopo de la București ș.a. Au devenit legendare filmele realizate în colaborare cu marele artist Emil Loteanu – *O șatră urcă spre cer, Lăutarii, Anna Pavlova, Gingașa și tandra mea fiară*. Pe parcursul filmelor, la care Eugen Doga a scris muzică, își deapănă discursul sute de melodii, contribuind la realizarea unor producții cinematografice, care rămân în memoria spectatorilor în mare parte datorită muzicii, aceasta fiind o altă realizare de vârf a compozitorului pe întinsul imensei sale opere.

Astăzi trăim alte timpuri decât cele în care a luat naștere, a evoluat și s-a afirmat în formele și genurile sale superioare arta muzicii universale. Timpurile moderne tind spre alte sonorități, cele care ar exprima, se zice, psihologia și viața omului în secolul tehnologiilor avansate, sub dominația cărora tot mai mult cade, al armelor nucleare, al închinării altor valori, considerate, altădată, nonvalori. Astăzi se naște și își face loc o altă muzică pe glob, decât cea a lui Bach, Mozart, Beethoven, Chopin, Ceaikovski, Enescu... Muzica lui Doga, însă, rămâne fidelă spiritului muzicii ca atare, chemată să înalțe omul, să-l purifice, să-l înnobileze, așa cum face muzica marilor clasici. „Simt că pot adăuga niște note în consonanță, care ar armoniza această lume disonantă”, își expune Maestrul crezul său artistic. „Eu n-am căutat în muzică decât expresivitate, metaforă, frumusețe și inspirație, folosind doar acele mijloace, care contribuie la atingerea acestui scop. Acesta este programul vieții mele, filosofia mea, o însușire psihică a mea”, continuă compozitorul.

Muzica lui Doga, însă, rămâne fidelă spiritului muzicii ca atare, chemată să înalțe omul, să-l purifice, să-l înnobileze, așa cum face muzica marilor clasici.

Cum este muzica lui Eugen Doga? „Nu cred că este mai bună decât altele, afirmă el cu sinceritate. Ea este pur și simplu a mea, și atât”. Și dacă ea este a Domniei sale, atunci ea într-adevăr așa este: una distinctă de altele, pe care o recunoști din primele motive.

Cu Maestrul Eugen Doga am colaborat și colaborăm de mulți ani, căci nici nu poate fi altfel. Eu, în calitate de Dirijor al Orchestrei Simfonice Naționale a Companiei Publice „Teleradio-Moldova”, am avut satisfacția să pregătesc și să interpretez multiple creații ale Domniei sale în diferite concerte, totodată să înregistrez cu Orchestra în Fondul Radioteleviziunii creația Maestrului, inclusiv muzica la baletul *Venancia*, opera sa rămânând ca moștenire

spirituală în patrimoniul cultural al neamului nostru. Este una din operele de vârf ale maestrului. Am avut fericita ocazie să realizez premiera muzicii baletului într-un concert, prezentat la Chișinău în sediul Filarmonicii Naționale. Baletul scoate în evidență arta sonoră a unor culturi diverse, integrate într-un tot integru – sud-americană, africană, europeană. Vreau să menționez că am lucrat cu multă plăcere la sonorizarea de către Orchestra Simfonică Națională a Companiei „Teleradio-Moldova” a acestei creații, care ulterior a fost inclusă în „fondul de aur” al Radioului Național.

Îmi amintesc un caz de început al relației noastre, pe care vreau să-l invoc ca fiind important pentru mine. Era anul 1971. După o repetiție la Filarmonică a Orchestrei Ansamblului „Joc”, unde eram angajat în calitate de instrumentist, în curte se afla Eugen Doga, pe atunci cunoscut și apreciat deja compozitor, pe care noi îl admiram. Aveam douăzeci de ani. Participasem anterior la înregistrarea muzicii la filmul *Lăutarii* cu orchestra „Mosfilm”-ului, unde am interpretat la nai mai multe melodii, dar și la filmul *Vreau să cânt*, cu muzica Maestrului, unde am interpretat cunoscuta sa *Sârbă*. Printre altele, consider că este interesant să reamintesc că această *Sârbă* era cântată pe atunci în toate avioanele, care zburau din Chișinău peste hotare. Și *Sârba* lui Doga, împreună cu naiul meu, zbura în îndepărtări, ducând cu sine aromele sonore ale plaiului nostru. Dar să revin la curtea Filarmonicii. Maestrul Doga mă vede și-mi zice: „Gheorghe, tu n-ai cântat muzica mea exact așa cum am scris-o eu. Tu ai cântat mai mult decât era scris în partitură. Ai înzestrat-o cu niște «floricele» de-ale tale, lucru care m-a bucurat. Aceasta se numește deja «compoziție». Tu trebuie să faci neapărat compoziție”. Vreau să spun că eu deja făceam pe atunci ceva compoziție în felul meu, nu numai prin improvizarea diferitor melodii, ci alcătuind chiar piese originale de diferit gen, cântate și astăzi de diferiți interpreți. Însă îndemnul Maestrului Doga, care a fost pentru mine o bucurie, desigur, mi-a dat un mare imbold. Peste puțin timp, într-adevăr, am mers să fac la conservator compoziție ca specialitate, căci simțisem că aceasta este o altă chemare a mea, pe lângă interpretarea instrumentală. Îi sunt recunoscător Maestrului pentru această apreciere.

Compozitorul Eugen Doga se află astăzi, la această frumoasă aniversare și onorabilă vârstă, în nestăvilită activitate de creație. Recent a finalizat și a publicat volumul trei al irepetabilului ciclu de romane și cântece pe versurile lui Mihai Eminescu și ale

Veronicăi Micle intitulat *Dialogurile dragostei*, toate trei volume cuprinzând peste 70 de lucrări. La fel, a ieșit nu demult de sub tipar un ciclu de cântece din filmul de animație *Maria Mirabela*, larg cunoscute până nu demult fiind doar unul-două cântece, din toate care alcătuiesc muzica la acest film. La fel, câtva timp în urmă, Eugen Doga a ieșit în fața noastră într-o altă ipostază – ca gânditor, ca scriitor, publicând la editura „Cartier” volumul *Viața mea așa cum a fost să fie*. A fost să fie și este frumoasă, Maestre Doga! Ați trăit o viață pentru muzică și ați creat o muzică pentru viață, pentru viața oamenilor. Numele și creația Dumneavoastră înfrumusețează prezentul și înfrumusețează viitorul neamului nostru, dar și al altor neamuri, intonațiile cărora la fel viețuiesc și se simt ca acasă în muzica Domniei voastre, aducându-le în dar ceea ce poate fi mai frumos și înălțător în această lume – sunetul muzicii, coborât, cândva, de la Dumnezeu.

La mulți ani, Maestre, domnule academician!

EUGEN DOGA, COMPOZITORUL EMINESCIAN

*Ion GAGIM,
prof. univ., dr. hab.,
Maestru în arte*

Rezumat: Studiul în cauză vine să pună în lumină vasta operă a compozitorului Eugen Doga pe versurile poetului Mihai Eminescu, dar și ale Veronicăi Micle, în contextul dialogului lor poetic (circa 80 de creații corale, vocale, vocal-simfonice ș.a., inclusiv baletul *Luceafărul*), evidențiindu-se originalitatea muzicii, raportată la mesajul artistic al versurilor. Este identificat și argumentat aportul muzicianului la dezvoltarea eminescologiei prin dimensiunea ei muzicală („eminesciana muzicală”), fiind aduse demonstrațiile de rigoare – de ordin „exterior” și de ordin „interior” – întru justificarea nominalizării lui Eugen Doga drept „compozitor eminescian”.

Cuvinte-cheie: Mihai Eminescu, Eugen Doga, creație poetică, creație muzicală, eminescologie, eminesciană muzicală.

Titlul comunicării în cauză ar putea să pară, la prima vedere, pretențios. De aceea, aș vrea să vin cu câteva clarificări de ordin introductiv, după care voi aduce argumentele de rigoare. Or, ca să ajungem la tema anunțată, s-ar cere să trecem prin anumite explicații, adică să croim drum spre ea. De ce? Deoarece acest subiect, cu toate că sună frumos, nu este simplu. Nu ca formă, ci